فقد لبثت فیکم عمراً من قبلہ افلا تعقلون

کچھ شعر و شاعری سے اپنا نہیں تعلق
اس ڈھب سے کوئی سمجھے بس مدعا یہی ہے

اے سونے والو جاگو وقتِ بہار ہے
اب در پہ آکے دیکھو ہمارے وہ یار ہے
کیا زندگی کا ذوق اگر وہ نہیں ملا
لعنت ہے ایسے جینے پہ گر اس سے ہیں جدا
اس رخ کا دیکھنا ہی تو ہے اصل مدعا
جنت بھی ہے یہی کہ ملے یار آشنا

(کلام حضرت مسیح موعودؑ)

ذکرِ حبیب

سیرت مہدوی

حضرت مسیح موعودؑ کی خدا داد شان

حضورؑ کی شروع جوانی کی چند ایمان افروز باتیں

مشتملے نمونہ از خروارے

پنجابی نظم

از محمد فاضل ریٹائرڈ میونسپل انجینئر شہر فیروز پور
حال ربوہ محلہ دار الرحمت وسطی

قیمت ۲ / ۔

(صفحہ ١٦ اسے اگے)

میں قربان مولیٰ مرے یار جانی کہ پی لیا اُس نے بلا خوف پانی
بیماری دا ڈر سب اہدا لہ گیا آپے ای اُٹھ کے اوہ بہ گیا

بیماری دی حالت اوہ سب سہ گیا
کوئی خطرہ نہ اوہدے اندر رہ گیا

فر نیندر اہدے اُتّے خوب ہوئی طاری سُتّا رہیا آپے ای اوہ رات ساری
میرے مولیٰ نے کر دِتّی میری ستاری کہ دُور ہو گئی اُہدی ساری بیماری

حالت وحشیانہ سب جاندی رہی ٢
اگوں صحت ہور اثر پاندی رہی

دوبارہ ملک جھگڑا آیا سی اوہنوں تے لاعلاج کسولی بنایا سی اوہنوں
مُردے نوں زندہ کرایا سی اوہنوں خدا نے نشان ایہ دکھایا سی اوہنوں

ایہ دسیا خدا مینوں اپنا پیار
کہ میں سن لئی دعا تیری اے میرے یار

مُردہ زندہ ہون دا جو ایہ نشان دعا میری نال جو ہویا عیان
کہ میں اج خدا دا مسیح زماں کہ من لین مینوں سارے مسلمان

لاعلاج نوں جو ملیا زندگی دا جام
اجیائے موتیٰ اے ایسے دا نام (ختم شد)

[illegible]

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم ✣ نحمدہٗ ونصلی علیٰ رسولہ الکریم

پہلا واقعہ

حضور کی اللہ تعالیٰ سے لگن

بچپن میں

اِک دوست دے ہتھ دے باپ گھلّیا پیغام ۔ ہے غلام احمد دا فکر مینوں صبح شام
کراں اوہدی روزی دا ایں انتظام ۔ کمشنر دے لئے جاواں دربارِ عام

ہے دُنیا دی سرکار وِچ میری یاری
دِواواں اوتھوں جا کے تحصیلداری

سُن کے کہندے کہیو میرے باپ نُوں ۔ چھڈّو ابّا جی اِس بندے چُپ چاپ نُوں
کیوں فکر لگا میرا اے آپ نُوں ۔ نہ چاہے میرا دِل کسے باپ نُوں

جِدھا نوکر میں ہونا سی میں ہو چُکا
خِدمت اِسلام دا بیج میں بو چُکا

مینوں شیطان رُس کے جُدا ہو گیا ۔ میں مُحبّت خُدا وِچ فناہ ہو گیا
رسُول اللہ تے لُوں لُوں فِدا ہو گیا ۔ قرآن اوہناں دا میری غِذا ہو گیا

میری لگیّاں خُدا نال نے یاریاں
میں کی کرنیاں نے تحصیلداریاں

ملے سِکھ

ذرہ رحم نہ آوے بھابی جان نوں　　اوہ بچے کُھچے ٹکڑے دیندی مینوں کھان نوں

قبر بی نہ رنگ میرے ایمان نوں　　میں تے ہتھ پالیا فضلِ رحمن نوں

کہ میری اسلام وچ عمر گذر گئی ساری

خدا میرے لنگراں نوں کردیگا جاری

بھابی کہندی ایہ منڈا وہلا ای کھاندا　　نہ کھوہاں تے جاندا نہ ہتھ کجھ ہلاندا

نہ پٹواریاں ول ایہ پھیرے پاندا　　مسیتنے ای رہندا تے ناں کجھ کماندا

اساں ایہے نال نہ کرنا پیار

بنے بھانویں کیڈا تہجد گذار

کراں ایہدی کیوں میں خاطر داریاں　　ایہدیاں غفلاں نے اج ماریاں

اج پیو جیوندیاں غفلتاں بھاریاں　　پچھوں ویکھانگی رہندیاں سرداریاں

ایہ ہر ویلے دنیا نوں لت ماردا

ایہ نفلاں نمازاں نوں نہیں ہاردا

ایہ مسجد نوں سمجھے حرا والی غار　　جتھوں کدی نکلے نہ ایہ زینہار

جتھے رہندی نفلاں نمازاں دی کار　　جتھے ورد خاطر بڑا بے قرار

ایہ بہندا مسیت دے وچ کونیاں

اسیں ایہناں گلاں نوں پئے رونیاں

۶ سمجھدی سی جس نوں اوہ گوشہ نشین   کہ ایہہ مسیبت دے وچ رہندا کمی کمین
اُس ناں سمجھیا مالک   اَدھی زمین   اوہنوں اللہ نیا دِتہ   بالانشین

اودوں بھر جائی دین اپنے نوں لائی لیک

اوہنوں پتہ ناں یَاتُوْنَ مِنْ کُلِّ فَجٍّ عَمِیْقٍ
اوہنوں پتہ ناں یَاتِیْکَ مِنْ کُلِّ فَجٍّ عَمِیْقٍ | الہام حضرت مسیح موعودؑ

عجب ویکھو قدرت دا ایہہ کارنامہ   سی اوہ بھابی اودوں دین ولوں بیگانہ
پر مسیح موعودؑ دا سارا زمانہ   منظور ہویا اللہ نوں اوہنوں وکھانا

اُس مسیتر نوں اج مہدی دی شان تکیا
۷ تے خلافت دوجی نیک بھابی نوں رکھیا

الہام انہاں دا جیہڑا آگئی نائی   حضور نوں اُس ویلے سمجھ نہ آئی
اوہ حضرت محمود دی اللہ نائی بنائی   جو اوہدے زمانے وچ بیعت دے آئی

دین اپنا پرانا اُس آ چھڈیا
اوہنوں دوجا خلیفہ وکھا چھڈیا

پاس اوہدے لوک دوروں دوروں آئے   جنہاں راہاں تے چل چل کے آ ڈوئے پائے
کئی اپنے نال اوہ تحائف بی لیائے   مسیح موعودؑ دے جو الہام سنائے

۸ ایہہ کس طرح ہویاں گلاں سچیاں
سمجھدی سی ناں جنہوں کچیاں

دوسرا واقعہ

ایک دفعہ اپنے والد صاحب کے زمانے میں حضور ایک مقدمے کے پیروکار ہو کر کچہری میں تشریف لے گئے اُس مقدمہ کی پیروی کا حال

سُنایا اِک واقعہ ہور امّاں جان   جنہ بچپن دی زندگی دا بنیا نِشان
جد کچہری نوں باپ نے کیتا رَوان   کہ مُقدمے دی جا اوتھے پیشی کران
جدوں لگیاں عدالت نوں آوازاں پین
فِر پیش ہون اگ پئے اندر فریقین
مرزا صاحب کردے سی باہر انتظار   اِک درخت ہیٹھ بیٹھے کہ آجائے وار
پر ظہر دا وقت آگیا وِچکار   فِر نماز لگا پڑھن اللہ دا یار
چپڑاسی نے باہروں آوازہ لگایا
کہ مرزا صاحب تہانوں عدالت بُلایا
پَر نماز دے وِچ کھڑا اللہ دا یار   اُس دُنیا دے سب دھندے چھڈ دِتے باہر
تے بھلایا کچہری دا سب کاروبار   پورا پورا سی حاضر خدا دے دربار
اوہنوں ایدا نماز دا فکر ہو گیا
جو محبت خدا وچ اِہی غرق ہو گیا

چپڑاسی عدالت نوں آکے سُنایا — کہ اِس عدالت دے حکم نوں اوہناں بھُلایا
تے خُدا نے اوہنوں اپنا پیارا بنایا — کہ جس نوں نماز دے وِچ اُس لگایا
کہ مَیں نہیں ویکھیا کدی ایسا نظارا
جج اُتے بی اثر کر گیا سارا

اَللہ یار نماز نوں پڑھدا رہیا — جج مقصد اُہدا مِثلوں پھڑدا رہیا
مخالِف دے نال اوہ جھگڑدا رہیا — الزام مخالِف تے جڑدا رہیا
فِر جج نے حُکم لِکھ کے دھر چھڈیا
حق پیارے دے فیصلہ کر چھڈیا

جدوں کِیتا نماز نوں پڑھ کے سلام — سی چپڑاسی کھڑا کول وانگ غُلام
اُس دِتی مُبارک کہ اے نیک نام — تُسیں جِت گئے ہو مَیں لَینا اِنعام
غیر حاضر عدالت دا ویکھو کمال
سلوک اَللہ دا ویکھو یار اپنے نال

جو بچپن دے وِچ ایہ نمونہ وِکھاندا — جدوں نفس اَمّارہ دا جوش نا ندا
خُوب اپنے نفس اُتے اوہ قابو پاندا — نہ کیوں مہدی فِر اوہنوں اللہ بناندا
اِس گل وَل کرن اَج مخالف دِھیان
جو صداقت مسیح محمدی دا نِشان

تیسرا واقعہ

ظَلَّلْنَا عَلَیْکُمُ الْغَمَامَ کا نظارہ

آپ کے اُوپر بادل کا سایہ

حضور دے سِر اُتے بدّل دے سائے ۔ ٹالے توں اک واری یکے نے آنے
حضرت امّاں جان نے حال ایہ سنائے ۔ اک یکہ اوہناں اوتھے کینا کرائے

اک ہندو سواری وی اُس ویلے آئی
جو یکے والے نے یکے وِچ بٹھائی

اُس ہندو نے رُخ لے لیا طرف سائے ۔ دُھپ سورج دی جس پاسے بالکل نہ آئے
دُوجے پاسے حضرت صاحب بٹھائے ۔ جہڑے پاسے دُھپ دی شِدّت ستائے

جدوں نکلے شہروں بدّل آ گیا
جو حضرت دے سِر دے اُتے چھا گیا

اُس بدّل نے سایہ کیتا راہ سارا ۔ اُس خِدمت کیتی کہ ایہے اللہ دا پیارا
ایہ سارے راہ اُس ہندو نے ڈِٹھا نظارہ ۔ بڑا سی اوہ حیران ندامت دا مارا

سمجھ آئی اُس نوں ایہ اللہ دا یار
مُعافی منگی حضور توں ہو شرمسار

چوتھا واقعہ

سیالکوٹ میں حضور کے زمانہ ملازمت کا حال

مرزا صاحب دا ہور اک حال سناواں — پھر جوانی دی زندگی دا نقشہ دکھاواں
بھایاں بھیناں دے اگے اوہ نقشہ دھر داواں — میں اس پاک جوانی تے قربان جاواں

جدوں آپ نوکری وچ سیالکوٹ
کردا اس نوں بھایئو بھینوں سمجھ نال نوٹ

اک حیات بی بی بھین گل ایہ سنائے — اپنے بچپن دے دن اوس نوں یاد آئے
جدوں سیالکوٹ آپ نے ڈیرے لائے — نال حضور دے واقفی اپنی جتائے

محمد شفیع صاحب حافظ تے قاری
اوہناں دی سی والدہ ایہ پیاری

کہندی اک دن حضور ساڈے گھر آئے — میرے ابے دے نال دے آوازے لگائے
میرے ابا جی سنکر خوشی وچ سمائے — اوہ کہندے بڑے نیک ایہ ساڈے ہمسائے

فوراً میرے ابا جی آ گئے
تے اوہناں نوں حضرت ایہ فرما گئے

کہ میرے فضل دین اے بھائی جان کہ ہے جیہڑا دوجا تہاڈا امکان
اوہ دے دیو مینوں ایہ تہاڈا احسان اوہ ہے وچ میں رکھنا اے اپنا سامان
ضرورت مکان دی مینوں پیش آئی
میری لوڑ مینوں ایہ ایتھے لیائی
میرے ابے نے کیہا ہے حاضر مکان خوشی نال رکھو وچ اہدے سامان
ایہ نہیں تہاڈے تے میرا کوئی احسان کہ تسیں نیک بندے میرے مہربان
مینوں صرف چاہیدی تہاڈی دعا
گواہنڈی رہو تسیں میرے سدا
جدوں ابے تے گل ایہ من لئی زبانی فیر دتا اوہناں نوں مصلا تے پانی
نلے چارپائی دتی اک نشانی تسیں میرے پیارے میرے یار جانی
حضور کچہری نوں جاندے سی اودوں
تے ابا جی کھانا پچاندے سی اودوں
ایہ ابا جی میرے سی کردے بیان کہ جدوں آوندے حضور سی اندر مکان
دروازہ بند کر کے پڑھدے قرآن تے نماز قرآں ول ہمیشہ دھیان
قرآں پڑھدے پڑھدے فر سجدے بھی کردے
بڑی دیر تک سجدے وچ سر نوں دھردے

تے زاری سی وِچ سجدیاں اِسقدر — کہ تھاں سجدے والی پی ہو جاندی تر
خدا دا اوہناں وچ ایناں سی ڈر — میرے دِل تے اِس گل دا ہُن تک اثر

کہندے قربان میں جاواں اُہدے نام تے
تے صدقے ہیں ابدی صبح شام تے

تے حضرت سی رہندے پہلوں اِک چبارے — چبارہ ڈِگا جُھت دروازے سارے
مکاں ساڈے وچ فِر آ کِتنے اُتارے — ساڈے کول آ کے فِر کُجھ دِن گزارے

چبارے دے وِچ مرزا صاحب دے نال
ہور دو تِن بندے بی سی بھائی وال

اِک دِن کہیا حضور کہ چھڈو چبارہ — کہ ڈِگن دا کردا پیا ہُن ہے چارا
حضور دا سُنیا جو اوہناں اِشارہ — کِتیا سب نے چبارے توں نکلن دا چارا

جدوں آیا حضرت دا باہر قدم
تے فوراً اوہ ڈِگا زمیں تے دھڑم

حیات بی بی اگوں حال ایہ سُنائے — کہ حضور راہاں جلدے چادر سر تے پائے
صرف رکھدے مونہ ننگا راہ نظر آئے — نہ دیدھ ایس توں جو کہ سب کجھ دِکھائے

ایہ غضوا مِن اَبصارھم دا نظارہ
ایہ اسلام دا حکم کتنا ہے پیارا

اکھاں نیویاں تے نظر شرمسار　　جویں چلدیاں عورتاں پردے دار
فر گھر آ کے چادر نوں دیندے اُتار　　ایہ شرافت اوہناں دی دا سب کاروبار

اج ایو جیہاں نے جوانیاں کیتیاں
تے ایہ پاک خصلت نشانیاں کیتیاں

فر مرے ابا فضل دین دا ایہو بیان　　کہ اج حضور جیہا نہیں لبھدا انسان
کہوں الحمد نال پکا ایمان　　رشوت دے پاسے نہ بالکل دھیان

کچہریاں والے کدی زمیندار
چل پیندے پچھے اوس اللہ دے یار

حضور گھر آ کے میرے ابے نوں بلاندے　　میرے ابے نوں کہکے حقا چھڑاندے
کہ چھٹی دے بعد ایہ کی مینوں چاہیدے　　ذرا بی اوہناں نوں مونہہ نہ لگاندے
تے کسے نال باہر تعلق نہ پاندے　　تے گھر وچ کسے نوں نہ ملدے ملاندے

تے تنخواہ مہینے دی جہڑی لیاون
محتاجاں غریباں نوں اوہ ونڈدے آون

فر محلے دی بیواں دا کردے خیال　　محبت یتیماں غریباں دے نال
دیندے اوہناں نوں کپڑے یا نقدی دا مال　　صرف کھان دا خرچ رکھدے سنبھال

فر سیالکوٹ حضور دعوے بعد آئے
ابا بیعت کیتی اوددں کنبہ بی لیائے

فیر مرزا صاحب تیجی وار آئے — اودوں لوکاں نے اوہناں نوں آ گھیرے پائے
حافظ شفیع محمد گل ایہ سنائے — استاد اپنے دا ایہ نمونہ دکھائے

جس شاگرداں نوں جھولیاں سُواہ دی بھریاں
فیر اوہ جھولیاں چھتاں اُتّے لُٹّے چڑھایاں

فیر اوہناں لڑکیاں نوں اوہ سکھائے — تنہاں اوہناں دا پروگرام ایہ بنائے
کہ جلوس جدوں مرزا صاحب دا آئے — حضور دے سر تے سُواہاں نوں پائے

دیکھو شیطان نے جو سبق سی پڑھایا
عمل اوہدے چیلیاں کر کے دکھایا

جلوس جدوں آیا سُواہ پائی اوہناں — شرارت دی تصویر کھچوائی اوہناں
ایہ شیطان دی چال دکھلائی اوہناں — جہنم والی راہ بنوائی اوہناں

نال نبیاں دے ایہ حال ہوندے رہے
دشمن بیج بدیاں دا بوندے رہے

نتیجۂ مخالفت

اُس استاد دا سامنے سی مکان — جدھے وچ رہندا سی حافظ سلطان
خوب آباد اودھا اودوں سی مکان — وچ تیہ چالی بندے سی نالے سامان
جدوں سیالکوٹ آیا ربی نشان — لیا پہلے اوہنے طاعون امتحان

موئے اُنتی بندے گھر دے طاعون نال
یتامی بنے بچے رہے خستہ حال

اوہناں مُردیاں نوں جنہاں نے زہایا ۔۔۔ ٹھنکار انہاں نوں بی موت نے آ بنایا

نے بیمار پُرسی نوں جیہڑا بی آیا ۔۔۔ موت اوہناں دے اُتّے بی آ ہتھ پایا

ایکھیاں گلّاں ایہ سیّد ولی اللہ شاہ نے

سیرت دوم مہدی صفحہ بانوے

✻

پانچواں واقعہ — احیائے موتیٰ

حضور کی دُعا سے ایک مُردہ زِندہ ہوگیا

عبدالرحمٰن دا لڑکا عبدالکریم ۔۔۔ حیدر آباد دکّن داسی اوہ مُقیم

اوہ قادیاں وِچ آیا دینی تعلیم ۔۔۔ پر دیکھو قِسمت اوس ہولی کریم

اِک ہلکے کُتّے اوہنوں آ وڈّھیا

بنڑے موت دے ہلک اوہنوں کم چھڈیا

جدوں ہوگیا اُس لڑکے دا بُرا حال ۔۔۔ تے مریض ایہو جیہاں دا بچنا مُحال

اِک کسولی پہاڑ اوہدوں سی ہسپتال ۔۔۔ عِلاج ہلک دا ہوندا سی اوتھے کمال

سِوا کسولی پہاڑ دے سہارا نہ کوئی

عِلاج ہلک بغیر دے چارا نہ کوئی

فِر حضرت نے اوہنوں کسولی پونچایا ۔۔۔ تے عِلاج ہلک دا اوتھے کئی دِن کرایا

تے ہوکے شفایاب اوہ قادیاں آیا ۔۔۔ پر بیماری نے اوہنوں فِر زور پایا

اہنوں ہلک دا فر ازار ہو گیا

فراد سے طرح ہی بیمار ہو گیا

جد حضور نے ویکھیا اوہنوں لاچار   بورڈنگ توں الگ کر لیا اوہ بیمار

پورے پورے ہو گئے اوہدے غمخوار   تے ڈاکٹر کسولی نوں فر دتی تار

کہ اوہدی حالت ہلک والی فر آ گئی

تے جان اوہدی خطرے دے وچ پا گئی

ڈاکٹر انگریز نے اوہنوں دتہ جواب   کہ حالت جدوں فر ہو گئی خراب

ہن علاج ہلک دا نہ کوئی جناب   اگوں اوہدی زندگی دا ختم ہے حساب

اس حالت دے وچ اوہدا بچنا محال

اسیں گل ایہ کہندے آں افسوس نال

ڈاکٹر کسولی کے تار کے حروف

"Nothing can be done for Abdul Karim."

حضور سنیا جد ایہ لاعلاج ہے بیمار   ایہ غریب الوطن تے غریب الدیار

تے موت دا ہن ہو ویگا ایہ شکار   حضور دا دل ہو گیا بے قرار

کہ ہن چند گھنٹیاں وچ ایہ مر جائیگا

ختم دنیا دا سفر ایہ کر جائیگا

حضور کہندے میرا دل بڑا خوف کھاوے   کہ اِس حال ایہ لڑکا جے مر جاوے
ساڈوں موت اِہدی دُشمن دا طعنہ سُناوے   اوہناں دے اُتّے بُرا اثر پا دے
ایہ موت اِہدی رنگ اِک بُرا لائیگی
وِچ دِلاں دُشمناں گھر کر جائیگی

فِر کی کہگی ماں ساڈوں اِس لعل دی   بے وطن مسافر بُرے حال دی
کر اُساں قدر نہ کیتی میرے مال دی   میری دُہر گئی کھٹی اپنے سال دی
اِس الاہمے توں ساڈوں خدایا بچائیں
تے دُشمن نوں ساڈے نہ اُتّے ہسائیں

مَیں رو رو کے عرشِ الٰہی ہلایا   بے قراری نوں مَیں انتہا تے پونچایا
پورا درد نے دِل تے قبضہ جمایا   مَیں اقبال علی اللہ دا حال بنایا
فِر جاذبِ رحمت دُعا بنی میری
مَیں قرباں جاواں مولیٰ ذات تیری

فِر حقیقت دے وِچ مُردہ سی جو بیمار   تے اوہ موت دا ہوندا پیا سی شکار
ظاہر ہو گئے توجہ میری دے آثار   کیتی منظور دُعا میری پروردگار
تڑپیدا پیا سی جو اوہ ماں دا لعل
تے اڈیکدا سی موت نوں بُرے حال (آگے صفحہ اپر دیکھیں)

ضیاء الاسلام پریس ربوہ